

REGERINGSKANSLIET

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Egypten 2011

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna och trendanalys

Massdemonstrationerna i Egypten i januari 2011 riktade sig mot maktmissbruk, missförhållanden och övergrepp mot mänskliga rättigheter. Då president Mubarak slutligen avgick den 11 februari rådde högt ställda förväntningar på förbättringar. Ett år senare kvarstod dock betydande problem rörande respekt för och genomförande av de mänskliga rättigheterna. Tillämpning av existerande lagar förblir bristfällig och möjligheterna att utkräva ansvar för brott mot mänskliga rättigheter är begränsade. Ojämlighet och bristande omsorg om utsatta grupper bidrar till en situation där sociala och ekonomiska rättigheter för kvinnor, barn och personer som tillhör religiösa och andra minoriteter ständigt kränks.

Efterlevnaden av de politiska och medborgerliga rättigheterna förbättrades inte nämnvärt. De relativt fria valen till parlamentet samt ökade möjligheter att delta i det politiska livet kan inte dölja att den politiska makten vid 2011 års slut ännu i allt väsentligt låg i händerna på det högsta militärrådet, den grupp av höga officerare som tog makten efter Mubaraks avgång. Tortyr, militära rättegångar mot civila och brutala tillslag mot demonstrationer – i vissa fall med dussintals dödsoffer – har varit legio under året. Undantagslagen som gällt utan avbrott sedan 1981 kvarstod vid 2011 års slut och dess tillämpningsområde utökats. Medielandskapet är mer pluralistiskt, men personer som offentligt framför obekväma åsikter riskerar att anklagas och dömas. Motsättningar med sektaristiska inslag har kommit till ytan i flera våldsamma incidenter. Situationen för civilsamhället har försvårats och företrädare för regering och militärråd anklagar offentligt organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter för att vara agenter åt utländska intressen. Vissa av de grupper som sett sin ställning stärkas under året vänder sig öppet

mot delar av det internationella ramverket för mänskliga rättigheter, särskilt i vissa frågor som rör kvinnors och barns åtnjutande av mänskliga rättigheter.

Samtidigt måste framstegen under året betonas. Protesterna mot Mubarak har fött en känsla av att förändring är möjlig. Allt bredare grupper både reser krav på och försvarar sina rättigheter, samtidigt som det efter upproret i princip är omöjligt för det politiska systemet att ignorera dessa krav. Förmågan att uppfylla dem har dock begränsats av det instabila politiska ramverket och brist på ledarskap. Landet har under största delen av året styrts utan varken folkligt förankrad statschef, parlament eller regering och med en tillfällig grundlagsdeklaration. Det ekonomiska utrymmet att svara mot kraven har också varit begränsat.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Egypten har ratificerat följande centrala konventioner:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, men inte de båda fakultativa protokollen om enskild klagorätt respektive avskaffande av dödsstraffet. Den femte periodiska rapporten från 2004 är försenad.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*, dock med en deklaration att denna ratificeras i den mån den inte står i strid med islamisk lagstiftning (sharia), vilket bör tolkas som en *de facto* reservation. De andra, tredje och fjärde periodiska rapporterna inlämnades 2010.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*. De sjuttonde till tjugoförsta periodiska rapporterna är försenade.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering av kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, med reservation för artiklarna 2, 16 och 29 (a), dock inte det fakultativa protokollet om enskild klagorätt. Sjätte och sjunde periodiska rapporterna granskades under 2010.
- Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*, men inte det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr. De femte och sjätte periodiska rapporterna är försenade.

- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* samt de två tillhörande protokollen. De tredje och fjärde periodiska rapporterna är försenade.
- Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1966. Egypten har reservationer för artiklarna 12 (1), 20, 22 (1), 23 och 24.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CPRD)* men inte det tillhörande protokollet. Den första periodiska rapporten är försenad.
- Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter.
- Romstadgan för internationella brottsmåldomstolen, *International Criminal Court (ICC)* är undertecknad men inte ratificerad.
- Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (CED)* är inte undertecknad.

Efterlevnaden av internationella åtaganden brister ofta.

FN:s råd för mänskliga rättigheter genomförde en universell granskning av Egypten rörande respekten för mänskliga rättigheter (UPR) år 2010. De åtaganden som Egypten då gjorde har inte behandlats under året. Ett antal av FN:s specialrapportörer, till exempel rapportören om tortyr, har sedan flera år uttryckt önskemål om att besöka Egypten, utan att ha fått tillstånd. FN:s kontor för mänskliga rättigheter har undersökt möjligheterna att etablera ett regionalt kontor i Kairo, men tillstånd för ett sådant hade vid årets slut inte beviljats.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr, övervåld och kränkande behandling har förekommit i stor utsträckning och har skett på polisstationer, häkten och fängelser, men också på allmänna platser och militära områden. Sexuella övergrepp har ägt rum i samband med gripanden, till exempel ”oskuldstester” på kvinnor som förklarades med att militären inte senare skulle anklagas för våldtäkt.

Mordet sommaren 2010 på en ung man i Alexandria, Khaled Said, tillsammans med några andra fall, skapade förnyad uppmärksamhet kring polisbrutalitet och tortyr och var bakomliggande faktorer till protesterna i början av 2011. Enligt officiella siffror dödades då minst 850 människor och över 6000 skadades, många av skott mot överkroppen. Tusentals aktivister greps, försvann under en viss tid och vissa torterades samt ställdes inför militärdomstol. Angrepp och

övervåld mot demonstranter har fortsatt med så gott som månatliga intervaller. Under flera av dessa protester använde säkerhetsstyrkor och militär tårgas, gummikulor och skarp ammunition. Tunga militära fordon har kört över demonstranter. Uppgifter gör gällande att grupper av beväpnade civila använts för att attackera demonstranter. FN-företrädare har fördömt de brutala nedslagen mot demonstrationer. Myndigheterna har förklarat detta våld med att demonstranter inlett angreppen, att man enbart använt legitima sätt att försvara offentlig egendom eller sig själva samt att våldet utförts av tredje part.

Egyptiska myndigheter har annonserat avsikten att reformera säkerhetssektorn, inklusive att vidta åtgärder mot tortyr. Den tillfälliga grundlagsförklaringen från mars förbjuder psykisk och fysisk misshandel av arresterade eller kvarhållna personer. Lagens definition av tortyr är dock snäv och om en person utsätts för skada, men inte anklagas för brott eller är häktad, definieras skadan inte som tortyr. Detsamma gäller om motivet med skadan som åsamkas inte är att få någon form av information från en anhållen person. Civilsamhället framhåller bristen på reell politisk vilja till förändring som viktig orsak till att tortyr alltjämt förekommer. Vidare har egyptisk polislag, som tillåter användandet av vapen i stor utsträckning, kritiserats under året.

Situationen i egyptiska fängelser är svår och uppges ha försämrats. I samband med upproret mot Mubarak sköts över hundra fångar ihjäl av fängelsepersonal. Fängelserna är starkt överbelagda. Fångar kan lida brist på mat, sjukvård och ha begränsade möjligheter att ta emot besök eller kommunicera med omvärlden. Enligt uppgift är kränkande behandling, godtyckliga bestraffningar och misshandel utförda av fängelsevakter vanligt förekommande. Det finns rapporter att icke-dömda och minderåriga placerats i fängelser tillsammans med dömda. Förhållandena varierar mellan olika fängelser.

4. Dödsstraff

Dödsstraff förekommer och utdöms för ett antal allvarigare vålds- och narkotikabrott samt terroristbrott. I mars införde militärrådet dödsstraff i två artiklar i strafflagen i syfte att bekämpa våldtäkt, "ligistfasoner" och sekteriskt våld med dödlig utgång. I april meddelade militärrådet att dödsstraff ska verkställas mot våldtäktsmän om offret är under 18 år. Lagen förbjuder dödsstraff för handlingar begångna av barn. Personer dömda till dödsstraff i en ordinarie eller militärdomstol har en begränsad rätt att överklaga, eftersom den högre instansen enbart kan döma om proceduren varit lagenlig, men inte i sakfrågan. En sådan överklaganderätt finns inte för personer dömda till dödsstraff av domstol under undantagslagen. Det finns inga officiella uppgifter om antalet dödsdomar eller verkställda sådana under 2011. Enligt Amnesty International avrättades minst en person och minst 123 dödsdomar avkunnades. Avkunnande av dödsdomar i militärdomstolar har ökat under året.

Den inhemska opinionen mot dödsstraff är mycket begränsad och få organisationer arbetar med frågan. Dödsstraffet försvaras ofta med hänvisning till uttolkningen av islamisk lag (sharia) och till att straffet påstås ha en positiv effekt på brottsstatistiken.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Den undantagslag som gällt sedan 1981 har bland annat inneburit en omfattande användning av godtyckliga kvarhållanden och frihetsberövanden. Trots flera utfästelser under 2011 att upphäva lagen fortsätter den att gälla och ge staten rätt att kvarhålla personer på obestämd tid utan anklagelse. Under 2011 förekom uppgifter om att godtyckliga massarresteringar och olagliga kortare frihetsberövanden använts, särskilt i samband med demonstrationer. Nästan alla som i början av 2011 var olagligt frihetsberövade, vissa sedan 1990-talet, ska enligt officiella uppgifter ha släppts i omgångar under året. Det rörde sig enligt civilsamhället om mellan 5000-10 000 personer, många av dem medlemmar av, eller sympatisörer med, olika islamistiska grupper.

Till sist måste även den allmänna känslan av personlig osäkerhet som präglat Egypten under året nämnas. Den minskade polisiära närvaron, tillsammans med ett antal medialt uppmärksammade våldsbrott, har förstärkt en uppfattning att staten inte längre förmår garantera den personliga säkerheten.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen har i stor utsträckning undergrävt av den undantagslag som i huvudsak gällt sedan 1967. Undantagslagen har gett omfattande möjligheter för statsmakten att kringgå grundlagsskyddet för till exempel yttrande-, rörelse- och mötesfrihet. Den gav också myndigheterna rätt att hänvisa brottmål till specialdomstolar som inte uppfyller internationella krav på en rättvis rättegång. Detta skedde även i fall som inte klart utgjort hot mot statens säkerhet. Trots militärrådets löften att upphäva undantagslagen utökades denna under hösten 2011 från att sedan 2010 bara ha gällt terrorism och narkotikabrott till att också omfatta strejker och demonstrationer, innehav av vapen liksom spridandet av falsk information som kan skada nationell säkerhet.

Specialdomstolar har använts i stor omfattning under 2011. Dessa domstolar anses inte oberoende, rätten till juridiskt ombud är inskränkt och det finns ingen effektiv överklaganderätt. I september meddelade militärrådet att runt 12 000 civila hade ställts inför rätta i militärdomstol. Bland dessa hade över 6 000 erhållit fällande domar och närmare 2 000 fått suspenderade straff för brott som ”ligistfasoner”, våldtäkt, innehav av vapen samt brott mot utegångsförbud. I mars 2011 återinförde militärrådet brottet ”ligistfasoner” i

strafflagen, som kan leda till fängelse och dödsstraff, trots att domstol tidigare fastslagit brottets alltför oprecisa karaktär. Militären har förklarat användandet av militärdomstolar med det säkerhetsvakuum som följde på upproret i januari. Ett antal personer har också ställts inför undantagslagsdomstolar, främst för spioneri och brott med sekteristiska inslag.

Det ordinarie rättssystemet för tviste- och brottmål, som har tre instanser, kännetecknas av ett visst mått av självständighet i förhållande till den lagstiftande respektive verkställande makten. Den som lagförs inom detta kan räkna med en någorlunda korrekt behandling, även om korruption och politisk påverkan förekommer. Den verkställande makten har dock inflytande över rättsväsendet, till exempel genom att utse och omplacera domare och åklagare. Rätten till juridiskt ombud för åtalade tillhandahålls på domstolarnas bekostnad. Rättsväsendet lider dock av knappa resurser och omfattande byråkrati. Rättsprocesser är ofta långa och kostsamma. Säkerheten i rättssalarna har varit ett bekymmer under året. En överväldigande majoritet inom domarkåren och säkerhetssektorn är män.

Rättsväsendet har kommit att stå i fokus under året i samband med diskussioner kring övergångsrättvisa, korruption och strafffrihet. Domstolar har upplöst tidigare regimpartiet NDP och ogiltigförklarat försäljningar av statliga företag. Det har funnits övergripande samsyn kring att rättsväsendet skulle åläggas uppgiften att övervaka valen. Under året har pågått en intensiv debatt kring utfärdandet av en ny lag om rättsväsendets oberoende.

En ny, tillfällig styrelse har tillsatts för det nationella rådet för mänskliga rättigheter (NCHR). NCHR:s förhållande till statsmakterna är inte oberoende, men rådet har delvis intagit en kritisk och granskande roll mot myndigheterna.

7. Strafffrihet

I övergången mot ett mer demokratiskt samhälle har rättvisa för brott mot mänskliga rättigheter som begåtts i nutid såväl som i det förflutna varit en huvudfråga. Decennier av bristfällig tillämpning av lag tillsammans med svårigheter att ställa ansvariga för brott mot de mänskliga rättigheterna inför rätta kan sägas ha skapat en kultur av strafffrihet. Demonstranter och politiska grupper har under året krävt att personer under Mubaraks regim ska ställas till svars och lämna sina positioner, liksom att säkerhetssektorn ska reformeras.

Vad gäller brott som begåtts före 2011 har ansträngningarna begränsats till förra regeringens och ett par andra nyckelpersoners inblandning i korruption. Rättegången mot före detta president Mubarak har välkomnats som symboliskt viktig. Mubaraks söner står åtalade för korruption, liksom en nära förtrogen affärsman som varit inblandad i försäljningen av gas till Israel. Vissa tidigare ministrar har dömts till fängelsestraff på mellan fem och 30 år för korruption.

Många har dock framhållit att dessa rättegångar inte har gällt det maktmissbruk och de övergrepp mot mänskliga rättigheter som pågått under flera decennier.

Vad gäller brott begångna under 2011 har ansträngningarna varit sporadiska och icketransparenta. Den undersökningskommission som tillsattes för att se över ansvar för brott begångna mot demonstranter under ett par dagar i januari slog fast att säkerhetsstyrkor använt skarp ammunition men förblev inkonklusiv vad gällde ansvar. Utredningar av andra våldsamma nedslag mot demonstranter eller händelser med sekteristiska inslag, liksom tortyranklagelser, har i de fall de utförts varit begränsade och i många fall har resultat inte annonserats. Militärrådet har etablerat en fond för att kompensera martyrerna från protesterna den 25 januari och deras familjer.

Den statliga säkerhetstjänsten, som i stor utsträckning förknippas med brott mot mänskliga rättigheter, upplöstes i mars och en ny institution, ”nationell säkerhetstjänst”, bildades. Information kring hur säkerhetssektorn verkligen har förändrats är begränsad. Med undantag för enstaka ledande företrädare har säkerhetspersonal återinsatts i den nya säkerhetstjänsten.

8. Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Medielandskapet har under året blivit mer pluralistiskt: debatt har förekommit i ökad utsträckning, fler journalister jobbar självständigt, fler tidningar samt tv- och radiokanaler har bildats och det generella engagemanget för yttrandefrihetsfrågor har ökat. Samtidigt har journalister, kulturutövare och nättaktivister löpt risk att anklagas och dömas för sin verksamhet i de fall de framfört obekväma åsikter som rört militärens roll eller religiösa frågor.

Egyptisk media är styrd av ett komplext regelverk och är alltjämt kraftigt dominerad av statliga medier vilka gett en partisk bild av den aktuella utvecklingen. Staten äger tv-kanaler, radiostationer och tidningar med tillsammans tiotusentals anställda och har monopol över tryckning och distribution, vilket begränsar den oberoende pressens frihet. Det nationella markbundna tv-nätet är i princip ett statligt monopol, liksom radion.

Statlig media var dock redan före Mubaraks fall på nedgång. Ett antal oberoende tidningar existerade med relativt stor spridning och ett antal privata kanaler fanns tillgängliga via satellit. Under 2011 har vissa försök till reformer gjorts inom statlig media. Ett antal nyckelpersoner har bytts ut och en debatt om medias roll har pågått. Statliga tidningar har minskat i upplaga, särskilt under revolten, och har i viss utsträckning förlorat trovärdighet genom osaklig och subjektiv rapportering, till exempel genom kampanjer mot aktivister och civilsamhälle eller genom den tveksamma roll man spelade genom att uppmuntra till attacker mot kopter vid det statliga tv-huset Maspero i oktober (se avsnitt 10). Samtidigt har nya tidningar bildats och licenser för nya kanaler

beviljats. Vidare har sociala medier haft stor betydelse under året för att sprida kunskap och organisera demonstrationer. Den egyptiska bloggoscenen är relativt stor och växande. Dock återstår mycket för att ändra i de vanor och den mentalitet som råder efter årtionden av bristande informationsgivning, bristfällig journalistisk utbildning och en kultur av att ta instruktioner.

Kritiska åsikter och analyser, bland annat kring frågor som rör mänskliga rättigheter och demokrati, har förekommit i ökande utsträckning i medier och i allmän debatt under året, men ämnen som religion och militärens roll är fortsatta tabun. Till synes godtyckliga gränsdragningar kan utgöra problem för journalister och leda till självcensur.

Den tillfälliga grundlagsförklaringen förbjuder i princip censur, men den exakta innebörden är oklar. Vid flera tillfällen under året har staten direkt eller indirekt ingripit, till exempel genom att hindra tidningsupplagor eller tv-program samt även genom att göra räder mot tv-stationer som till exempel Al Jazeera i Kairobyrå. Böcker och konstverk kan enligt lag förbjudas eller konfiskeras genom domstolsbeslut. Dessutom har Al Azhar, högsta teologiska instans för sunnimuslimerna, censurrätt vad gäller skrifter med religiöst innehåll. Filmer och teaterpjäser förhandsgranskas av kulturministeriet.

Före revolten i början av 2011 hade bara ett par fall av blockerande av internet förekommit, särskilt i samband med val. Inför demonstrationerna i slutet av januari stängde dock egyptiska myndigheter ned alla utom en av sex huvudoperatörer under cirka fem dagar. Samtidigt stängdes mobilnäten av under en kortare period. Detta utgjorde den största nedsläckningen av internet någonsin. Egypten står kvar som ett land under bevakning på Reportrar utan gränsers lista över ”internetfiender”.

Vissa journalister, aktivister och bloggare som uttryckt kritiska åsikter har fått utstå trakasserier och blivit föremål för utredningar samt kortare frihetsberövanden. Likaså finns uppgifter om att polisen använt våld mot journalister särskilt i samband med bevakning av protester. Utländska journalister var särskilt utsatta vid demonstrationer i början av februari 2011. Ett antal fall där bloggare fått fängelsestraff eller ställts inför militärdomstol för att ha kritiserat militärrådet eller förolämpat islam har rapporterats. Bloggaren Maikel Nabil dömdes till tre års fängelse av en militärdomstol för att ha förolämpat militären, men har tio månader senare släppts.

Yttrandefrihet garanteras i princip genom två artiklar i grundlagsförklaringen, men är i realiteten fortsatt kringskuren. Bestämmelser i egyptisk lag, bland annat straff- och presslagen, förbjuder ett antal former för yttrandefrihet på ett sätt som inte är förenligt med internationella regler. Förolämpning av militären,

parlamentet eller andra offentliga myndigheter liksom att attackera någons privatliv eller religiösa tro kan till exempel leda till fängelsestraff.

9. Mötes- och föreningsfrihet

En påfallande förändring under året har varit det stora antal offentliga sammankomster och demonstrationer som hållits runt om i landet, såväl politiska som arbetsrelaterade. Vissa deltagare i demonstrationer har dock blivit utsatta för trakasserier, arresteringar, tortyr och även övervåld som i många fall lett till dödsfall (se också avsnitt 3 och 5).

I april antog militärrådet en lag som föreskriver fängelsestraff eller böter för uppmaningar och deltaganden i demonstrationer, strejker och sammankomster som hindrar statligt arbete. Lagen har använts, främst som hot men också genom att fall tagits till domstol. I september meddelade militärrådet också att man utvidgat tillämpningen av undantagslagen till att omfatta demonstrationer och strejker som stör trafiken. Lagarna om mötesfrihet från 1914 och 1923 föreskriver strikta regler för demonstrationer och samling på allmän plats och möjligheten att erhålla tillstånd har varit kraftigt begränsad.

10. Religions- och övertygelsefrihet

Religion intar en central plats i många egyptiers liv och frågan om dess roll i det offentliga rummet och religionsfrihet har kontinuerligt varit i centrum under året, till exempel i diskussioner om den framtida konstitutionen. En överväldigande majoritet av den egyptiska befolkningen är sunnimuslimer. De kristna, varav de flesta är kopter, utgör cirka tio procent och shiamuslimer mindre än en procent av befolkningen. Islam är statsreligion och uttolkningen av islamisk lag (sharia) är en huvudsaklig källa för lagstiftning.

Diskriminering och våld mot religiösa minoriteter förekommer.

Sammandrabbningar har inte sällan utlösts i samband med vanliga bråk som eskalerat och fått en sekteristisk fortsättning. Våldsamheter har också skett i samband med byggande eller förstörelse av kyrkor, i kärleksrelationer mellan kristna och muslimer samt i samband med påstådda påtvingade konverteringar till islam eller påståenden om frihetsberövanden, sanktioner av kyrkan, av kopter som konverterat. Under nyårsnatten sprängdes en bomb i en kyrka i Alexandria och dödade 23 människor. Ingen står åtalad för dådet.

Våldsamheter som lett till flera döda har ägt rum i Minya och Aswan i södra Egypten samt Moqattam och Imbaba i Kairo. I de flesta fall står ingen åtalad, försoning har eftersträövats och händelsen i Imbaba hanteras i domstol under undantagslagen. Den 9 oktober dödades minst 25 personer och över 200 skadades när militär slog till mot demonstranter, flertalet kopter, som protesterade mot attacker av kyrkor utanför det statliga tv-huset (Maspero) i

Kairo. Militären beslutade att utreda sig själv och tre lägre soldater har ställts inför rätta, liksom ett antal kopter anklagade för att ha angripit militär. Inga uppgifter förekommer om att statliga mediers roll har utretts.

Egyptiska myndigheter har kritiserats för att brista i ansvaret att skydda religiösa minoriteter. I fall av sekteristiskt våld förespråkas ofta "försoningsprocesser" istället för att ställa brottsanklagade inför rätta, eller så utdöms låga straff. Likaså leder ofta sammandrabbningar med sekteristiska inslag ofta enbart till enstaka statliga åtgärder. Exempel på detta är att några kyrkor fick tillstånd att återöppnas efter våldsamheterna i Imbaba, att en diskrimineringslag antogs efter Masperoincidenten samt att en av de utpekade i en dödsskjutning utanför en kyrka i Naga Hammadi 2010 avrättades. En interreligiös dialog pågår mellan höga religiösa ledare, om än med vad som av flera bedöms som liten effekt på motsättningarna i samhället. Det högsta sunnimuslimska lärosätet, Al Azhar, antog i juni med brett stöd från de flesta politiska krafter ett dokument för etablerandet av rättigheter för alla egyptier, inklusive religionsfrihet.

Kopter är underrepresenterade på höga positioner i samhället, liksom generellt i den statliga sektorn, medan en rad högprofilerade affärsmän är kopter. Bland de 508 parlamentsledamöterna i Folkförsamlingen är 13 kopter, åtta valda och fem utsedda av militärrådet, vilket är en tydlig förbättring jämfört med tidigare. Kopter har under en längre tid förgäves krävt en ny lag för reparation och byggande av religiösa platser, då det är betydligt svårare att få tillstånd för kyrkor än för moskéer. Konvertering från kristendom till islam är möjlig och välkomnas. Konvertering från islam till annan religion är inte förbjuden i lag, men i praktiken omöjlig. En kristen man måste konvertera om han vill gifta sig med en muslimsk kvinna, medan en muslimsk man kan äkta en kristen kvinna, som då förutsätts (men inte måste) konvertera. Missionerande verksamhet är förbjuden i praktiken om än inte i lag.

Bahaier, vars samfund upplöstes 1960, beräknas uppgå till mellan några hundra och två tusen. Då endast islam, kristendom och judendom accepteras som religion har bahaier fortsatta administrativa problem, till exempel vad gäller giftermålscertifikat. Däremot har nationella id-kort och födelsebevis med ett streck i fältet för religiös identifikation fortsatt utfärdats under året.

11. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Politisk pluralism, politisk medvetenhet och deltagande i det offentliga livet har ökat i efterdyningarna av att massprotester tvingade president Mubarak att avgå den 11 februari efter 30 år vid makten. Fler har anslutit sig till politiska partier och ställt upp i det relativt fria parlamentsval som genomfördes med historiskt högt valdeltagande. Valen kunde dock inte dölja att den politiska makten vid årets slut ännu i allt väsentligt låg i händerna på det högsta militärrådet, den

grupp av höga officerare som tog makten efter Mubaraks avgång och fick ansvaret att leda övergångsperioden och överlämnandet till civilt styre. Landet har under största delen av året styrts utan folkligt förankrad statschef, parlament och regering och med en tillfällig grundlagsdeklaration. Många politiska partier är svaga och förutsättningar för medborgarnas politiska deltagande är ännu begränsade. De politiska institutionerna har präglats av osäkerhet med frekventa och abrupta politiska förändringar vad gäller nya regeringar (fyra, varav tre efter Mubaraks fall) och tillsättande av andra politiska nyckelpersoner på central och lokal nivå samt vad gäller antagande av lagar och förordningar. Egypten kvarstår som ”icke fritt” på Freedom House mätning av politiska och civila rättigheter.

I samband med Mubaraks avgång suspenderades 1971 års konstitution och parlamentet upplöstes. Det övergripande ramverk som istället reglerat de politiska rättigheterna och institutionerna under 2011 är den grundlagsförklaring som utfärdades av militärrådet den 30 mars. Förklaringen föregicks av en folkomröstning som bifölls av en stor majoritet och som trots vissa brister i organisation och genomförande ansågs som ett framsteg jämfört med tidigare val, med högt valdeltagande och avsaknad av våld. Grundlagsdeklarationen slog bland annat fast att parlamentsval skulle hållas inom sex månader, följt av presidentval. Likaså fastställdes att det valda parlamentet under 2012 skulle utse 100 personer till en separat församling med uppgift att skriva en ny konstitution. En sådan skulle vara klar inom sex månader och underställas folkomröstning.

I mars ändrade militärrådet lagstiftningen om politiska partier från 1977 för att tillåta automatiskt etablerande av nya partier som uppfyller etablerade kriterier. Det tidigare dominerande regeringspartiet NDP upplöstes av en domstol, medan ett antal nya partier registrerats, några som tidigare varit förbjudna. Inför parlamentsvalet ingicks en rad lösa, och icke-ideologiskt homogena, koalitioner, vars medlemskap fluktuerade över tid. Lagarna som reglerar parlamentsvalen ändrades också ett antal gånger under året och färdigställdes först i slutet på oktober, vilket var en källa till förvirring. I november antog militärrådet en omstridd och vagt formulerad ”lag om korrumpning av det politiska livet”.

Ändrade vallagar banade väg för parlamentsval till den nedre lagstiftande kammaren, Folkförsamlingen, och till den övre rådgivande kammaren, Shurarådet. Det tre månader långa valet inleddes i november i en kontext av stora demonstrationer för att kräva militärrådets avgång och genomfördes enligt en komplicerad process. Trots omfattande brister, främst gällande omfattande partipropaganda och -närvaro i vallokalerna, ansågs valet generellt ha varit relativt fritt och rättvist. Valdeltagandet var jämfört med tidigare val högt. Den egyptiska regeringen motsatte sig internationella observatörer under

valen, men tillät i begränsad utsträckning vissa egyptiska och internationella enskilda organisationer att närvara.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

12. Rätten till arbete och relaterade frågor

Arbetslösheten har ökat till tolv procent, jämfört med nio procent föregående år. Siffran är mer än dubbelt så hög för åldersgruppen 15-24. Runt 650 000 nya arbetssökande kommer varje år ut på arbetsmarknaden. Den offentliga sektorn som länge användes för att garantera arbete efter universitetsstudier, kan inte längre absorbera de arbetssökande utan det är i första hand inom den privata sektorn som nya arbetstillfällen måste skapas. Runt hälften av den egyptiska arbetsmarknaden är informell, med låga löner, låg produktivitet och dåligt arbetsskydd. Den offentliga sektorn kombinerar övertalighet med låga löner, vilket leder till låg motivation och effektivitet. Egypten har ratificerat internationella arbetsorganisationens (ILO) samtliga åtta centrala konventioner, men efterlevnaden är bristfällig. ILO har föregående år rankat Egypten bland de 25 länder som bryter mest mot internationella arbetsrelaterade regler.

Tvångsarbete förekommer, särskilt för barn, utländska arbetare samt flyktingar och migranter. Diskriminering förekommer i okänd omfattning av till exempel kvinnor och personer med funktionsnedsättning. Arbetslagen från 2003 reglerar arbetsförhållandena på arbetsplatser, men ett antal arbetskategorier är undantagna, såsom hushållsarbetare, familjeföretag och barn i jordbruksarbete, liksom hela den informella sektorn. Lönestrukturen är komplicerad, bland annat då en stor del av lönen beror på olika typer av förmåner och bonusar. En uppmärksammas fråga under 2011 har varit minimi- och maximilöner. Egyptiska löner har legat mycket lågt i förhållande till internationell standard. Ett beslut från oktober höjde tidigare minimilön från 400 till 700 egyptiska pund (cirka 780 SEK), som under en femårsperiod ska öka till 1200 pund. Minimilönen har implementerats för fast anställda i offentlig sektor.

Social dialog baserad på föreningsfrihet och kollektivt förhandlande är svag. Fackföreningsrörelsen har stått under kraftig regeringskontroll under flera decennier. Lagen från 1976 som reglerar fackföreningar för arbetare utesluter i princip etablerandet av nya fackförbund utanför något av de 23 officiellt erkända industriförbunden som ingår i den semistatliga egyptiska federationen för fackföreningar (ETUF). ETUF har haft närmare tre av landets 25 miljoner arbetare som medlemmar. Fackföreningsrörelsen är svag i privata sektorn. Yrkesförbund för grupper såsom läkare eller journalister regleras av en särskild lag och efter år av statligt förvaltningskap har val genomförts under året.

Demonstrationerna i början av 2011 banade väg för friare och oberoende fackföreningar. Redan under revolten annonserades att fyra oberoende

fackföreningar grundat en alternativ landsorganisation (Egyptian Federation of Independent Trade Union, EFITU). ETUF:s styrelse, som dominerades av förra regimpartiet NDP, upplöstes. En deklaration i mars från arbetsministern gav egyptiska arbetare rätten att organisera oberoende fackföreningar. Flera sådana har sedan dess registrerats, särskilt under första halvåret 2011. EFITU uppges ha runt 250 föreningar med cirka två miljoner medlemmar. Det finns också andra initiativ att samla nya fackföreningar nationellt. Förändringarna har dock hittills varit begränsade. Trots deklarationen är lagen från 1976 alltjämt gällande och oförändrad. Endast ett fåtal personer har bytts ut i ETUF, vars dominerande ställning kvarstår och gynnas av politiska och arbetsmarknadsmässiga strukturer. Brist på kapacitet och finansiering, korruption, trakasserier och hot samt starka band mellan medlemskap i ETUF och förmåner hindrar utvecklandet av oberoende fackföreningar. Vidare har kvinnor och ungdomar förblivit dåligt representerade.

Antalet arbetsrelaterade strejker har ökat markant under året och har också berört fler sektorer än tidigare år. Arbetslagen omfattar en begränsad strejkrätt och legala strejker är näst intill ogenomförbara. I april 2011 antog militärrådet en lag som föreskrev böter eller fängelse för strejker och demonstrationer som hindrar produktion på en arbetsplats eller påverkar ekonomin.

13. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Egypten har gjort betydande framsteg för att förbättra befolkningens hälsa de senaste decennierna. Mödra-, spädbarns- och barnadödlighet har sjunkit, samtidigt som medellivslängden har ökat (cirka 71 år). Smittsamma sjukdomar har i stort kontrollerats. Trots detta kvarstår många problem. Mödra- och spädbarnsdödligheten förblir hög, näringsbrist och undernäring är vanligt. Hepatit fortsätter vara ett allvarligt folkhälsoproblem. Den kumulativa påverkan från Egyptens svåra miljöproblem, såsom luftföroreningar, brist på rent vatten och kemiska bekämpningsmedel i jordbruket innebär kritiska hälsorisker och märks genom en ökning i olika slags sjukdomar.

En stor del av befolkningen har tillgång till hälsovård, men standarden varierar kraftigt mellan olika kliniker/sjukhus, stadsdelar och stad/landsbygd.

Hälsosektorn är mycket centraliserad och anses vara kraftigt underfinansierad. Statens utgifter för hälsa och sjukvård uppgår till sex procent av BNP. Fri hälso- och sjukvård omfattar runt hälften av befolkningen, men utesluter exempelvis personer som arbetar inom jordbruk eller egenföretagare. En stor och växande del av hälso- och sjukvården finansieras och drivs av privata aktörer, på en delvis oreglerad marknad. De flesta mediciner är subventionerade och lättillgängliga. Under det säkerhetsvakuum som rådde under våren 2011 skedde flera attacker mot sjukhus, läkare och patienter.

Ansträngningar görs från regeringens sida att, tillsammans med utländska givare (däribland EU), förbättra landets sjuk- och hälsovård. Det har länge efterfrågats en hälsoreform som ska garantera sjukvård för alla medborgare.

Uppgifter förekommer att illegal organhandel och organtransplantation förekommer i viss utsträckning. En lag som kriminaliserade organhandel och reglerade organtransplantation antogs 2010, men inga uppgifter finns om egyptiska myndigheters ansträngningar att undersöka och åtala brott mot lagen.

14. Rätten till utbildning

Under året har en debatt pågått om behovet av att reformera den underfinansierade utbildningssektorn. Cirka 22 procent av befolkningen är i grundskoleålder och befolkningsökningen sätter hård press på utbildningssystemet. Analfabetismen är fortfarande hög och beräknas ligga kring 40 procent i åldersgruppen 25-65 år, men är bland kvinnor och på landsbygden betydligt högre. Ett stort problem är de stora skillnader som förekommer mellan befolkningsgrupper och regioner vad gäller tillgång till utbildning och utbildningens kvalitet. En majoritet av de som aldrig gått i skolan bor på landsbygden. Bland fattiga har närmare 30 procent aldrig börjat skolan och runt en fjärdedel av de som börjat avslutar aldrig grundläggande skolutbildning.

Den obligatoriska skolutbildningen för egyptiska medborgare omfattar nio läsår och är formellt avgiftsfri. Kvaliteten i de statliga skolorna, där en majoritet av alla elever går, anses vara låg, med ett pedagogiskt system baserat på passiv inläring och utantillärande, överfulla klasser samt inadekvata lokaler och utrustning. Lärarkåren är kraftigt underbetald och strejker för förbättrade villkor har genomförts under året. Det råder ett omfattande behov av privatlektioner, vilket i princip utgör en dold skolavgift. De som har råd sätter ofta sina barn i privata skolor.

Statens utgifter för utbildning uppgick 2008 till 3,8 procent av BNP, där en övervägande del går till lärarlöner och en liten del till elever och material. Regeringen har gjort ansträngningar för att öka skolgången och läskunnigheten samt för att förbättra utbildningskvaliteten, liksom för att minska skillnaderna mellan flickors och pojkars tillgång till utbildning.

Ämnen som berör fred och medborgarskap har fastställts i kursplanen av utbildningsministeriet. Det finns dock ingen utbildning om mänskliga rättigheter eller om olika religioner i skolans läroplan eller i lärarutbildningen.

15. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Ett utbrett ekonomiskt och socialt missnöje bidrog till protesterna i början av 2011, vilka dominerades av slagord som ”bröd, frihet och social rättvisa”. Myndigheterna har ökat utgifterna för att hantera ekonomiskt och socialt missnöje. En ökande del av statsbudgeten avsätts till subventioner på baslivsmedel och drivmedel, som bara delvis gynnar de fattigaste. Politisk och säkerhetsmässig osäkerhet har dock lett till att den ekonomiska situationen ser svårare ut än tidigare. Den ekonomiska tillväxten har avstannat och låg på runt en procent 2011. Många egyptier har fått en sämre levnadsstandard. Under året har förekommit brist på viktiga varor så som gas för matlagning samt bensin. Inflation i matpriser är besvärande för stora delar av befolkningen.

Även om det funnits en lagfäst rätt till en tillfredsställande levnadsstandard har den egyptiska staten inte lyckats svara upp mot den snabbt ökande (två procent per år) befolkningens krav. Trots en tidigare förhållandevis stark tillväxt, en viktig faktor för att minska fattigdom, så har klyftorna ökat. Av cirka 82 miljoner människor lever drygt fyrtio procent under den internationellt erkända fattigdomsgränsen på två USD/dag, särskilt på landsbygden. Enligt officiell statistik för 2010/2011 har fattigdomen ökat de senaste åren. Samtidigt har andelen av befolkningen som lever i extrem fattigdom minskat. I UNDP:s Human Development Index 2011 rankas Egypten som 113 av 187 länder. Trångboddhet och boendestandard utgör problem, särskilt i storstäder. Runt 12 miljoner människor beräknas bo i informella och ofta riskfyllda slumområden som saknar organiserad tillgång till grundläggande infrastruktur.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

16. Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Under årets protester har kvinnor från alla generationer och samhällsklasser deltagit, vilket skapade förväntningar om framsteg i kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter. Kvinnor har under året deltagit i det offentliga samtalet, nya partier har skapats där flera har en kvinnokommitté och miljontals kvinnor röstade i valen. Nya nätverk och kvinnogrupper har skapats, inklusive en feministisk union, och fler har engagerat sig i dessa.

Det ökade engagemanget för kvinnors rättigheter har i stor utsträckning handlat om att försvara tidigare begränsade reformer, snarare än att ta steg framåt. Jämställdhet har inte varit prioriterat från myndigheter eller de flesta politiska partier. Egypten är i stora delar ett traditionellt och patriarkaliskt samhälle med sociala, kulturella och religiösa sedvänjor som ger kvinnan en mer marginaliserad ställning än mannen. Tidigare regims lagar och projekt, särskilt på det familjerättsliga området, har varit omstridda. Det har delvis berott på höjda röster bland konservativa krafter och delvis på att dessa frågor varit associerade med tidigare regim (främst presidentfrun Suzanne Mubarak)

eller med en utländsk agenda. Verksamheten i det nationella rådet för kvinnor, NCW, som varit en del av statsapparaten och leddes av presidentfrun, har legat nere och varit utsatt för motkampanjer.

Vad gäller ekonomi, utbildning samt vård och hälsa förekommer könsskillnader. En fjärdedel av egyptiska kvinnor arbetar på den formella arbetsmarknaden och arbetslösheten för kvinnor i åldersgruppen 15-24 är fyra gånger högre än för unga män. Dessa skillnader beror på en rad faktorer som fattigdom (särskilt på landsbygden), tidiga äktenskap och graviditeter, brist på barntillsyn, låga löner, diskriminering och sexuella trakasserier.

Trots Egyptens steg mot demokratisering har kvinnor förblivit starkt underrepresenterade i det politiska och offentliga livet. Den kvinnokvot som infördes under parlamentsvalen 2010 avskaffades. Efter valet 2011 utgör kvinnor två procent av parlamentet, ett par kvinnor har suttit i regeringen och ingen kvinna ingick i kommittén som skrev grundlagsdeklarationen. En Sida-finansierad mätning av rapportering i media visar att mindre än tio procent av de intervjuade är kvinnor.

Även om grundlagsförklaringen från mars 2011 stadgar om icke-diskriminering finns vissa för kvinnor diskriminerande bestämmelser i egyptisk lag, inte minst inom familje- och arvsrätten. Familjerättslig lagstiftning är för muslimer baserad på sharia medan kopter styrs av kyrkans bestämmelser. Muslimska kvinnor har två möjligheter till skilsmässa, antingen genom en enklare så kallad khul-procedur där skada inte behöver bevisas men kvinnan förlorar sina ekonomiska rättigheter eller genom en ofta lång och kostsam process i domstol, där skada måste bevisas. Tidigare ändringar i barnlagen såsom höjd giftasålder (18 år) och khul-skilsmässa har ifrågasatts av flera politiska krafter under året. Koptiska bestämmelser förbjuder i princip skilsmässa, men röster har höjts för att kräva förändringar i det hänseendet. Egyptisk lag kriminaliserar såväl den som utför som den som genomgår abort. Osäkra illegala aborter förekommer i okänd utsträckning. Familjeplanering samt utbildning om sexuella och reproduktiva rättigheter är begränsad.

Kvinnlig könsstympning är mycket vanligt förekommande, men förbjöds genom ändringar i barnlagen 2008. Lagens tillämpning förblir en utmaning. Ett dussintal fall har tagits till domstol, men det finns inga uppgifter om nya fall under 2011. Lagändringarna var relativt svagt förankrade hos allmänheten. Siffror från FN visar dock att attityden över en längre period förändrats och att förekomsten är lägre bland yngre flickor än äldre. FN konstaterar också att långsiktigt arbete på gräsrotsnivå som fokuserat på att sprida information och ändra sociala attityder som är bakomliggande faktorer, har gjort skillnad, ett arbete som dock minskat under året.

Misshandel och sexuella trakasserier av kvinnor är ett ämne som diskuterats föga och är dåligt kartlagt, men som hamnat i ökat fokus under året. Kvinnor har vid upprepade tillfällen trakasserats sexuellt och blivit utsatta för våld av säkerhetsstyrkor. Kvinnomisshandel är inte uttryckligen förbjudet i lag, utan faller under allmänna lagar om våldsanvändande. En mycket liten del av fallen rapporteras eller leder till åtal och få kvinnor söker hjälp hos statliga myndigheter. Misshandel inom familjen är vanligt förekommande och är i stor utsträckning socialt accepterat bland både kvinnor och män. Sexuella trakasserier är mycket vanligt förekommande. Det finns ett motstånd bland officiella myndigheter att bemöta problemet och begränsad kapacitet inom polis- och rättsväsendet att hantera våld mot kvinnor.

17. Barnets rättigheter

FN konstaterade i en översyn 2011 att Egypten gjort framsteg i efterlevandet av barnkonventionen. Egypten var ett av de första länderna som ratificerade konventionen om barnets rättigheter och var också en av initiativtagarna till barntoppmötet 1990. Ändringar i barnlagen har höjt giftermålsåldern till 18 år, kriminaliserat kvinnlig könsstympning samt upprättat regionala barnskyddskommittéer. Barndödlighet har minskat markant och insatser har gjorts för att förbättra läs- och skrivkunnigheten samt öka skolgången.

Samtidigt konstaterades också stora behov av förbättringar av barnens situation. Efterlevande av existerande lagstiftning har varit bristfällig samtidigt som resurserna för barn relativt sett har minskat. FN noterade också att diskriminering mot vissa grupper av barn fortsätter, särskilt mot flickor samt fattiga, barn på landsbygden och med funktionsnedsättning samt barn till oregistrerade flyktingar och migranter. Många sociala tjänster erbjuds av civilsamhället, vilket minskat statens huvudansvar för uppfyllandet av barns rättigheter. Beträffande barnens faktiska livssituation är fattigdom ett huvudproblem. Undernäringen bland barn har ökat och runt tjugo procent lider allvarlig brist på mat. Skolgången förblir låg, med ett av fjorton barn som aldrig gått i skolan.

Trots att lagen förbjuder arbete för barn under 15 år, respektive 13 år för säsongsjobb, förvärvsarbetar ungefär sex till 13 procent av barn mellan fem och 14 år. De flesta barn arbetar inom jordbruket eller i andras hushåll, sektorer som inte täcks av barnlagen. Det finns inga officiella uppgifter om antalet gatubarn, men vissa studier pekar på över en miljon och uppgifter tyder på att antalet har ökat under de senaste åren. Gatubarnen är särskilt utsatta för våld och utnyttjande. Enligt Human Rights Watch blev ett antal gatubarn fängslade och utsatta för misshandel och tortyr under 2011 års protester. Barnprostitution och handel med barn förekommer, det senare i viss utsträckning i samband med att flickor blivit tillfälligt bortgifta. Åga är inte

förbjuden i lag och våld mot barn i hemmet och skolan är vanligt förekommande.

18. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Principen om alla medborgares lika rätt inför lagen och om förbud mot diskriminering på grund av ursprung, etnicitet, språk, religion eller tro är inskriven i den tillfälliga grundlagsdeklarationen. I oktober infördes en paragraf i strafflagen som kriminaliserade diskriminering. En minoritetsgrupp är nubierna som främst bor i södra Egypten. De upplever sig ofta diskriminerade, bland annat på grund av att de är dåligt representerade på officiella poster i samhället. Det förekommer också landdispyter mellan staten och nubier, främst efter bygget av Aswandammen. En annan minoritet är beduinerna som främst bor i ökenområden och som sedan länge klagat på diskriminering från statens sida. Beduinerna på Sinai har under året ökat sin aktivitet mot regimen. Myndigheterna har inlett diskussioner om hur de bättre ska involveras i samhället, men dessa är än så länge mer fokuserade på säkerhet än på verklig utveckling.

19. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Sexuella relationer mellan personer av samma kön är inte direkt förbjudna i egyptisk lag. Förbud mot prostitution, obscenitet, omoraliskt beteende och förakt mot religionen har dock tidigare använts mot homosexuella, bisexuella och transpersoner (hbt-personer). Enligt lagen mot prostitution kan ”vanemässig sedeslöshet” leda till upp till tre års fängelse.

De politiska förändringarna under året har inte fört med sig förändringar i attityder mot hbt-personer från myndigheter eller från landets befolkning. Friheten att leva som hbt-person eller att förespråka dessa gruppers rättigheter är i praktiken starkt inskränkt. Sexuell läggning och könsidentitet är fortfarande känsliga ämnen som får obefintlig uppmärksamhet i den allmänna debatten och av organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter.

20. Flyktingars rättigheter

I slutet av 2011 fanns närmare 45 000 flyktingar och asylsökande registrerade hos FN:s flyktingkommissariat (UNHCR), huvudsakligen från Sudan, Afrikas horn och Irak. Dessutom är cirka 70 000 palestinska flyktingar registrerade hos egyptiska myndigheter. Antalet nyregistrerade flyktingar hos UNHCR ökade med femtio procent under 2011 och behandlingstiden för personer som står på kö för intervju och beslut har ökat från cirka fyra månader 2010 till runt tio månader under 2011. Ökningen av antalet flyktingar har främst berott på delningen av Sudan samt på inbördeskriget i Libyen. Dessutom har potentiella flyktingar som redan befunnit sig i Egypten anmält sig hos UNHCR på grund

av att den allmänna politiska, sociala och ekonomiska osäkerheten i landet har förvärrat flyktingars situation.

Utöver att vara ett land för asyl är Egypten ett transitland för ekonomiska migranter, inklusive presumtiva flyktingar. Den egyptisk-israeliska gränsen har blivit en betydande transit- och traffickingväg. Åtminstone 107 migranter som försökt sig ta över gränsen har skjutits till döds av gränspolis sedan 2007, varav 22 under 2011. Egyptisk polis har arresterat hundratals migranter huvudsakligen från Afrikas horn, utan att UNHCR har beretts tillträde till dessa. Uppgifter från flera organisationer tyder på att migranter utsatts för kidnappningar, misshandel, våldtäkt, trafficking, tvångsarbete och organtransplantationer av människohandlare verksamma i Sinai. IOM samarbetar med myndigheter för att utbilda rättsväsendet i frågor om trafficking och har öppnat ett skyddshem för sådana offer. Inga uppgifter finns kring myndigheters ansträngningar att undersöka och åtala brott mot lagen mot trafficking från 2010.

Det finns under 2011 rapporter om att flyktingar deporterats trots risk för åtal och tortyr i hemlandet. I oktober 2011 tvångsutvisades tre eritreaner, och flera andra grupper har stått under hot att bli deporterade under hösten. Enligt Human Rights Watch har migranter under året tvingats att underteckna papper om att frivilligt återvända. Det finns ingen bestämmelse i egyptisk lagstiftning som hindrar deportering av flyktingar dit de riskerar åtal eller tortyr.

Egypten har ratificerat flyktingkonventionen men saknar asyllagstiftning och UNHCR har sedan 1954 en överenskommelse med regeringen att ansvara för asylärenden. De personer som beviljas flyktingstatus har rätt att uppehålla sig och arbeta i landet. Flyktingar och asylsökanden lever ofta under svåra socioekonomiska förhållanden.

21. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Liksom andra grupper utgjorde personer med funktionsnedsättning en del av protesterna som under året krävt bättre respekt för mänskliga rättigheter. Under 2011 har ansträngningar gjorts för att anta en ny lag med rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning behandlas i stor utsträckning ofördelaktigt och är utsatta för stigma och marginalisering. Många funktionshindrade tvingas leva en undanskymd tillvaro, de flesta utan möjlighet till adekvat utbildning, vård, terapi och arbete. Den egyptiska lagstiftningen från 1975 ger vissa möjligheter till anställning och positiv särbehandling, men detta får litet genomslag i praktiken. Det finns inga tillförlitliga siffror på antalet personer med funktionsnedsättning, vilket är problematiskt inte minst för att beräkna behoven. Officiella siffror från 2006 angav antalet personer med funktionsnedsättning till mindre än en procent, men FN och civilsamhället uppskattar att siffran är mellan 10 och 15 procent.

ÖVRIGT

22. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Ett stort antal inhemska och utländska frivilligorganisationer som arbetar för mänskliga rättigheter är aktiva i Egypten. Dessa tillåts att bedriva verksamhet under ett antal formella och informella restriktioner. Föreningsfrihetslagen (NGO-lagen) från 2002 begränsar frivilligorganisationers aktiviteter och ger myndigheter stora befogenheter att inskränka deras arbete till exempel genom en komplicerad registreringsprocess och genom begränsningar av finansiella bidrag till *non-governmental organizations* (NGO:s), särskilt från internationella givare. Några organisationer har under flera år väntat på registrering eller har verkat utan att ha tillåtits registrera sig. Många driver verksamhet genom att registrera sig som stiftelse, företag eller icke vinstdrivande företag, och lyder därmed inte under NGO-lagen.

Förhoppningar om att situationen skulle ändras efter Mubaraks fall kom på skam. Redan i mitten av 2011 blev spänningar tydliga mellan militärrådet/regeringen och många organisationer för mänskliga rättigheter. Under hösten intensifierades kampanjen mot flera NGO:s, och fördes dels genom förundersökningar angående deras finansiering och dels genom offentliga attacker på dem och dess finansiärer som agenter för utländska intressen. Under årets sista dagar genomfördes räder mot flera utländska frivilligorganisationer verksamma i Egypten i syfte att säkra bevis för dessa anklagelser.

23. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Mubaraks fall följdes av en kraftig ökning av utländskt stöd till insatser för demokrati och mänskliga rättigheter. Nya organisationer och givare har inlett verksamhet på området mänskliga rättigheter och flera länder ändrade också inriktningen på sina biståndsprogram för att bättre anpassa sig till den aktuella utvecklingen. Detta gällde till exempel USA som överförde medel till stöd för organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter, men även Sverige som under 2011 för första gången inledde landspecifika insatser till stöd för demokrati och mänskliga rättigheter som komplement till det regionala biståndsprogram som Sverige bedriver i Mellanöstern.

Systemet för givarsamordning var under 2011 relativt illa utvecklat. Inför inflödet av nya medel och aktörer visade det sig otillräckligt, med påföljande duplikation och effektivitetsförluster. Det blev under året även tydligt att absorptionskapaciteten för utländsk finansiering bland många egyptiska mänskliga rättighetsorganisationer är begränsad.

Mänskliga rättigheter diskuteras löpande i det lokala EU-samrådet, inklusive i en informell EU-grupp. Den oklara politiska situationen begränsade det internationella samfundets möjligheter att effektivt bedriva dialog och samarbete inom området mänskliga rättigheter med egyptiska myndigheter.